

Kliimaministri käskkirja „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine ning 2023–2026 tegevuskava ja eelarve kinnitamine kaevandamisega ja põlevkivi töötlemisega seotud keskkonnaprobleemide lahendamiseks Ida-Virumaal“ muutmise käskkirja eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Eelnõu kohaselt muudetakse käskkirjaga kliimaministri 2.11.2023 käskkirja nr 446 „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine ning 2023–2026 tegevuskava ja eelarve kinnitamine kaevandamisega ja põlevkivi töötlemisega seotud keskkonnaprobleemide lahendamiseks Ida-Virumaal” lisas 1 sätestatud toetuse andmise tingimusi ja lisas 2 kehtestatud eelarvet.

Eelnõu ja selle seletuskirja koostasid Kliimaministeeriumi maavarade osakonna nõunik Helena Gailan (e-post: helena.gailan@kliimaministeerium.ee, tel 626 2868), ehitusmaavarade valdkonna juht Harry Kuivkaev (e-post: harry.kuivkaev@kliimaministeerium.ee, tel 626 2964), finantsosakonnaosakonna välisvahendite peaspetsialist Kairi Toiger (e-post: kairi.toiger@kliimaministeerium.ee, tel: 626 2874), õiguskonnaministri jurist Rene Lauk (e-post: rene.lauk@kliimaministeerium.ee, tel: 626 2948)). Riigiabi reeglite kohase vastavusanalüüsi ja ekspertiisi tegi SA Keskkonnainvesteeringute Keskus.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb viiest punktist, millega muudetakse näitajaid ja eelarvet kliimaministri 2.11.2023 käskkirja nr 446 lisades 1 ja 2.

Toetust eraldatakse Eesti riigi 2023.–2026. aasta eelarve strateegiaprogrammi „Keskkonnakaitse ja -kasutus“ meetme „Ringmajanduse korraldamine“ tegevuse „Maapõueressursside kasutamise ja kaitse korraldamine“ eesmärgi saavutamiseks. Maakasutuse jätkusuutlikkuse edendamiseks tuleb tagada kaevandatud alade korrastamine, sealhulgas korrastatakse vanad mahajäetud karjäärid, vanade kaevanduste varingud ning vajumid, mis võivad olla ohtlikud nii inimestele kui ka keskkonnale ja takistavad maa otstarbekat kasutamist. Projekt otseselt panustab meetme eesmärgi saavutamisse.

Toetatavad tegevused on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1056, 24. juuni 2021, millega luuakse Õiglase Ülemineku Fond, artikli 8 punkti 2 alapunktis i kirjeldatud abikõlbliku tegevuse liigiga: investeeringud mahajäetud tööstusalade taastamisse ja saastest puhastamisse, maapinna korrastamisse ning sealhulgas vajaduse korral rohelise taristu ja sihtotstarbe muutmise projektidesse, võttes arvesse põhimõtet „saastaja maksab“. Suletud altkaevandatud alade ja mahajäetud karjääride korrastamistööde teostamiseks alade valikul ja piiritlemisel lähtutakse maapõueseaduse § 93 lõikest 5, s.t. töid teostatakse aladel, kus kahju hüvitamise kohustus on riigil.

Toetatavate tegevuste valimiseks kasutatavad valikukriteeriumid ja meetodikad vastavad Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused” (edaspidi ühendmäärus) §-le 7.

Seirekomisjoni poolt kinnitatud valikukriteeriumi „projekti kooskõla valdkondlike arengukavadega“ täitmise tagab valdkondliku strategiadokumendina põlevkivi kasutamise riiklik arengukava ning toetuse panustamine Eesti 2035 sihti.

Käskkirja punktiga 1.1 muudetakse näitajaid, kuna eelarve suurenemise tõttu on võimalik rohkem alasi korrastada ja saavutada näitajate RCO38 ja RCR52 üldine tase. Sihttasemed on muutmisel ka meetmete nimekirjas ja vastav ettepanek on Rahandusministeeriumile esitatud.

Käskkirja punktiga 1.2 suurendatakse eelarvet ära jäänud sekkumise „Kohtla-Järve suletud tööstusjäätmete ja poolkoksi prügila suurema põlenguala sulgemislahenduse rekonstrueerimine“ arvelt 200 000 euro võrra.

Käskkirja punktidega 1.3 – 1.4 muudetakse kulude abikõlblikkust. Abikõlblikud otsesed personalikulud ja kaudsed kulud (15% arvestatuna otsestest abikõlblikest personalikuludest) asendatakse ühtse määra alusel hüvitatavate projekti kaudsete kuludega, mis on nimetatud ühendmääruse § 21 lõikes 4, seitsme protsendi ulatuses arvutades projekti otsesest abikõlblikust summast. Üldkulud (kaudsed kulud) ja personalikulud on abikõlblikud lihtsustatud kuludena. Nimetatud kaudseteks kuludeks võivad olla näiteks sidekulud, sealhulgas internet- ja telefonikulud, riigihanke korraldamisega ja juriidilise nõustamisega seotud kulud. Kaudsed kulud on abikõlblikud 7% ulatuses projekti rahastamiskõlblike (abikõlblike) otseste kulude maksumusest. Vastav protsent on kehtestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 artikli 54 punktis a.

Muudatuse eesmärk on viia projekti elluviimisega seotud kulud paremini vastavusse tegelikkusega. Elluviija tegelikud kaudsed kulud osutusid märksa suuremaks kui projektijuhi palgakulust arvestatav 15%. Projekti rakendades selgus, et töömaht, mis tehakse projekti elluviimisel vastab seitsmele protsendile abikõlblike kulude kogusummast. Riigihangete seaduse alusel ostetavate teenuste, asjade ja tööde eest tasutakse kuludokumentide alusel. Ühtse määrana saadud toetuse kasutamist ei kontrollita ega auditeerita, elluviija ei pea kulusid projekti raamatupidamisarvestuses eristama ega dokumente säilitama.

Käskkirja punktiga 1.5 muudetakse näitajat ja eelarvet lisa 2 tabelis.

3. Käskkirja vastavus ELi õigusele

Eelnõu aluseks on perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadus ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava ELi õigusega.

Käskkirja eelnõu on muuhulgas kooskõlas järgmiste (EL) määrustega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, 24. juuni 2021, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ühissätete määrus);
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1056, 24. juuni 2021, millega luuakse Õiglase Ülemineku Fond.

Euroopa Liidu määrused on Eestile otsekohalduvad, mistõttu eelnõus nimetatud ülesannete täitjal tuleb juhendada neist otse, arvestades eelnõus ja selle alusel antavatest Vabariigi Valitsuse määrustes sätestatud.

4. Käskkirja mõju

Käskkirjaga reguleeritaval meetmel on positiivne mõju seatud eesmärkide saavutamiseks, sest täpsustatakse toetuse andmise tingimusi ja eelarve suurenemise tulemusel on võimalik rohkem alasid korrastada ja saavutada paremini meetme eesmärk.

5. Eelnõu koostamine

Eelnõu koostatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Rahandusministeeriumi, Euroopa Komisjoniga ja perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika rakendamise seirekomisjoni liikmetega ning Riigi Tugiteenuste Keskusega, Ida-Virumaa õiglase ülemineku protsessi juhtkomisjonile.